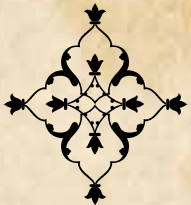
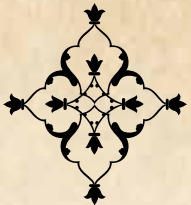

ایران

نیمه اول
۱۳۳۰

■ صفحه ۱۶ ■ سال بیست و ششم ■ شماره ۲۴۱۸ ■ پنجشنبه ■ ۲۳مرداد۱۳۹۹ ■ ۲۲ ذی الحجه ۱۴۴۱ ■ ایران قرن پنجاه یک

محمد مصدق نخست‌وزیر شد؛ قانون خلع ید اجرایی

شروع شیرین ملی شدن طلای سیاه

بدون شک یکی از قشنگترین صداهایی که در قرن جدید در ایران شنیده شد صدای «فیژ، فیژ...» بسته شدن شیرفلکه نفت صادراتی شرکت ایران و انگلیس است. لحظه‌ای تاریخی که روز ۲۹ خرداد ۱۳۳۰ در دست سه ماه بعد از تصویب نهایی قانون ملی شدن صنعت نفت از سوی مجلس سنا رخ داد و شرکت نفت ایران و انگلیس و پالایشگاه آبادان که بزرگترین تأسیسات نفتی آن زمان در جهان بود، در اختیار شرکت ملی نفت ایران قرار گرفت. باوجود ملی شدن نفت در ماه‌های ابتدایی سال ۱۳۳۰ مسئولان شرکت نفت ایران و انگلیس و کارمندان و کارگران خارجی آنها همچنان در ایران و مناطق نفت خیز خوزستان حضور داشتند و با وجود تصویب قانون به کار خود ادامه می‌دادند و امیدشان به تهدیدهایی بود که دولت انگلستان و مسئولان شرکت ایران و انگلیس هر روز علیه ایران مطرح می‌کردند، اما تعدادی از نمایندگان مجلس که در رأس آنها محمد مصدق و حامیان جبهه ملی قرار داشتند، مصمم بودند تا هرچه سریع‌تر ایران سکان هدایت تأسیسات نفتی جنوب را در دست بگیرد و مسئولان و کارمندان شرکت نفت ایران و انگلستان را از کشور اخراج کنند. روز ۷ اردیبهشت ۱۳۳۰ مجلس شورای ملی قانون ۹ ماده را مصوب کرد که به «خلع ید» مشهور شد. طبق ماده یک این قانون اداره تأسیسات نفتی ایران به عهده

بریده جریده

تهیه و تنظیم: حسن مجیدی

صادق هدایت درگذشت

مرگ بدون یک قطره خون

صادق هدایت[متولد ۲۸ بهمن ۱۲۸۱] نویسنده بزرگ معاصر ایران در پاریس در گذشت. مرگ ایسن نویسنده بزرگ، ضایعه‌ای است برای ملت ایران. هدایت، نویسنده‌ای بود

پرمایه متفکر، فروتن و بی‌ادعا. در دوره زندگی خود آثار پرازش فراوانی خلق کرد. هدایت برای نخستین بسیار نوول‌نویسی را به مفهوم واقعی آن، مبتنی براصول صحیح معمول ساخت و پس از آن، در تمام عمر، در این رهگذر یکتا ماند. هدایت در آثار متعدد و فراوان خود از قبیل «سه قطره خون»، «سایه روشن»، «زنده بگور»، «سنگ و لنگر»، «ولنگاری»، «وغ و غ ساهاب»، «حاجی آقا»، «بوف کور»، «علویه خانم»، «آب زندگی» و غیره، استعداد هنری خود را نشان داد.هدایت علاوه بر آثار هنری در رشته‌های مربوط به فولکلور ایرانی و متون پهلوی تنوعات پرازششی دارد، «اوسانه»، «نیرنگستان»، «زند وهوم یسن»، «شکند گمانی وپچار»، «گجسته ابالیش» و «کارنامه اردشیر بابکان» از آن جمله است. هدایت در همه عمر، میان دو قطب «زیستن – مردن» نوسان کرد. درباره این دو مسأله مهم و اساسی حیات بشری، بسیار اندیشید. بسیار نوشت، سرانجام در پیام کافکا، هدایت تصریحا راه خود را معین کرد. مردن را برگزید و بدنبال این گزینش نامیومن، به حیات خود خاتمه داد.

روزنامه پرچم صلح – دوشنبه ۲۶ فروردین ۱۳۳۰

۱۲ اردیبهشت

دکتر محمد مصدق کابینه خود را معرفی کرد. سرلشکر فضل‌الله زاهدی که ۲ سال بعد علیه مصدق کودتا کرد در این کابینه وزیر کشور شد.

۴ فروردین

متعاقب ملی شدن صنعت نفت در ایران و از بیم اخلاگری عوامل انگلیس در مناطق نفتی، در خوزستان حکومت نظامی اعلام شد.

روز شمار

گردآوری:محمد گرشاسبی

۲۶ اردیبهشت

در پی اعلام ملی شدن صنعت نفت، روزنامو انگلیسی «ورن» وارد خلیج فارس شد. ۱۲ روز پیش نیز ناو جنگی دیگر انگلیس وارد آبهای منطقه شده بود.

۲۴ اردیبهشت

محمد مصدق نخست‌وزیر انحلال شرکت نفت ایران و انگلیس را طی بخشنامه‌ای به کلیه ادارات اعلام کرد و بدین ترتیب اولین گام عملی در راه ملی کردن صنعت نفت را برداشت.

۲۸ اردیبهشت

دولت امریکا قانون ملی شدن صنعت نفت ایران را خلاف قوانین بین‌المللی دانست.

۵ خرداد

دولت انگلستان به‌دلیل خلع ید از منابع نفتی ایران در مبارزات ملی شدن صنعت نفت، به دادگاه لاهه شکایت کرد.

۱۶ خرداد

سرکنسولگری‌های ایران در تل آویو و قدس به دستور دولت محمد مصدق تعطیل شد.

۸ شهریور

دولت انگلیس اقدام به تحریم اقتصادی و بلوکه کردن دارایی‌های ایران کرد. هدف، مقابله با نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران بود.

۱۴ شهریور

سفارت امریکا به ساختمان جدیدی در خیابان تخت جمشید تهران منتقل شد.

۱۵ شهریور

دولت انگلیس اعلام کرد اگر دولت ایران اقدام به اخراج کارشناسان انگلیسی از آبادان کند یا پروانه اقامت آنها را لغو کند، بی‌درنگ برای دفاع از آنها مداخله نظامی خواهد کرد.

راپرت

دولت مصدق و نفت در مصاحبه آیت‌الله‌کاشانی

با نشریه فرانسوی «پاری لیبره»

میل‌نداشتم مصدق

از مجلس بیرون بیاید

روز چهارشنبه ساعت چهار و نیم بعد از ظهر خاتم «کالوک» فرانسوی خبرنگار و نویسنده نشریه «پاری لیبره» مصاحبه‌ای با آقای آیت‌الله کاشانی به عمل آورد.

خبرنگار نامبرده قبلاً چنین گفت: من خیلی مفتخرم که حضرت آیت‌الله موافقت کرده‌اند که من در محضر ایشان برای مصاحبه پذیرفته شوم. آیت‌الله در جواب

خبرنگار مزبور اظهارداشت که: ما به خبرنگاران کشورهای بی‌طرف و روزنامه نویسانی که برای آزادی مردم جهان و مبارزه با سیاست‌های استعماری مجاهدت می‌کنند علاقه‌مندیم زیرا بهترین راه رسیدن به صلح جهانی و جلوگیری از جنگ مجاهدت در راه آزادی و دموکراسی حقیقی و همچنین مبارزه با سیاست‌های استعماری است و من امیدوارم که شما هم در راه وظیفه خود و خدمت به صلح و انسانیت توفیق حاصل کنید. در این موقع خبرنگار نامبرده اجازه خواست که سؤالات خود را که قبلاً نوشته و حاضر کرده بود مطرح نماید. هر سؤالی را که خبرنگار نامبرده می‌نمود مترجم آیت‌الله ترجمه می‌کرد و آیت‌الله فوراً جواب آن را با خونسردی می‌گفت و ترجمه‌می‌شد.

من چون زن هشتم می‌خواهم بدانم نظر حضرت آیت‌الله درباره زن‌های ایران چیست؟

زن‌های ایرانی باید با اتفاق و یگانگی که با هر گونه نفوذ سیاست‌های خارجی و «امپریالیسم» مبارزه کنند. زن‌های مسلمان عموماً و زن‌های ایران بخصوص موظفند که به وطن و کشور خود خدمت کنند و با سیاست‌های بیگانه مبارزه نمایند مثلاً اگر لازم شود امتهه خارجی نخزند و آنچه را به نفع سیاست‌های مخالف ملت و وطن آنهاست بایکوت نمایند و فرزندان خود را با شجاعت و شهامت برای دفاع از وطن تربیت کنند. همچنین اگر برای مبارزه با سیاست‌های متجاوز بیگانه، مردان ایران ناگزیر شوند که سلاح به‌دست بگیرند و عده آنها کافی نباشد زن‌های ایرانی نیز موظف خواهند بود که دوش به دوش مردان با متجاوزین از هر طرفی که باشند جنگ کنند و از وطن خویش دفاع نمایند و نگذارند هیچ نوع سیاست استعماری در خانه و کشور آنها رخنه نماید.

حضرت آیت‌الله راجع به دولت دکتر مصدق چه فکر می‌کنند و آیا دکتر مصدق به نظر حضرت آیت‌الله موفق خواهد شد که بر نامه خود را عملی کند؟
دکتر مصدق برای اجرای قانون ملی کردن صنایع نفت ایران در سراسر کشور قبول زمامداری کرده است. متأسفانه دکتر مصدق ضعیف المزاج است و اگر ضعف مزاج مانع ادامه فعالیت او نشود چون از طرف افکار عمومی پشتیبانی شده است امیدوارم که موفق شود برنامه اصلاحی خود را اجرا و عملی نماید.

چرا هیچ یک از نمایندگان اقلیت در دولت دکتر مصدق شرکت نکردند؟

چون نمایندگان اقلیت در مجلس نفوذ کامل و مؤثری دارند جبهه ملی صلاح ندانست که نمایندگان جبهه ملی سنگر مجلس را خالی بگذارند. نمایندگان اقلیت در منعکس ساختن افکار عمومی ملت ایران در مجلس وظیفه خطیری مهمی دارند که نمی‌توانند از آن غفلت ورزند. من میل نداشتم که د دکتر مصدق هم از مجلس بیرون بیاید زیرا د کتر مصدق در اداره کردن مجلس و کشاندن نمایندگان مجلس شورای ملی در جهت منافع ملی هموطنان ما وظیفه بزرگ و مؤثر و پر ارزشی داشت لیکن از این نظر که کشور ما دچار یک وضع استثنایی شده بود قبول زمامداری از طرف د کتر مصدق ناگزیر مورد موافقت من نیز قرار گرفت و من بسیار امیدوارم که د کتر مصدق در اجرای قانون ملی شدن صنایع نفت ایران توفیقی حاصل کند.

در ایران حکومت کمونیستی بر سر کار بیاید چه اقدامی خواهید کرد؟

در ایران حکومت کمونیستی تشکیل نخواهد شد. اگر مقصود شما کمونیست داخلی است، اگر در ایران کمونیست هم وجود داشته باشد عده آنها بسیار کم است و به‌واسطه دین اسلام بسیار ضعیفند و موفق نخواهند شد در حکومت دخالت کنند و دولت تشکیل بدهند و اگر مقصود شما روسیه شوروی است تاکنون که ما از جهت همسایه شمالی خود در امان بوده‌ایم و چون سیاست ملی کشور ما حفظ بی‌طرفی کامل می‌باشد من تصور نمی‌کنم که از جهت دولت اتحاد جماهیر شوروی خطری متوجه مملکت ما گردد.

آیا حضرت آیت‌الله تصور نمی‌کنند که امریکایی‌ها در موضوع ملی شدن نفت ایران و برای اجرای قانون آن کمک کنند؟

چون موفقیت ملت ایران برای ملی کردن صنایع نفت کشور فقط و فقط نتیجه و محصول مبارزات دامنه دار و صمیمانه عموم طبقات کشور ماست و نهضتی عظیم در میان مردم ایران برای ملی کردن نفت کشور پلید آمده است ما احتیاج به کمک دولت امریکانداریم و اما چون امریکایی‌ها خودشان نیز برای مبارزه با استعمار بریتانیا جنگیده‌اند و آزادی و استقلال برای کشور خود به دست آورده‌اند و ملی شدن صنایع نفت به دموکراسی حقیقی و آزادی ملت ما کمک بسیار مؤثری خواهد کرد من تصور می‌کنم که اگر کمکی از طرف امریکا به ملت ایران برای ملی کردن صنایع نفت ایران نشود لافاقل در اجرای قانون ملی شدن نفت ایران که تصمیم قطعی و خلل‌ناپذیر ایرانیان است از طرف امریکایی‌ها کارشکنی نخواهد شد.

اگر دولت ،نواب صفوی را دستگیر کند آیا حضرت آیت‌الله از او حمایت خواهند کرد؟
دولت نواب صفوی را نخواهد گرفت.

وظیفه شاه بنظر حضرت آیت‌الله چیست؟ از نظر دینی شاه وظیفه مخصوصی دارد؟

شاه باید مثل سایر افراد مملکت با نفوذ سیاست‌های استعماری مبارزه کند و قوانینی که از مجلس می‌گذرد مراعات کرده و در حسن وجودی آن نظارت نماید و همچنین کاملاً در راه بسط عدل و داد کوشش نماید. در مقابل قانون اسلام شاه با عادی‌ترین افراد ملت برابر است. [در این موقع کسی با عبا و عمامه سیاه وارد شد و صورت اسامی وزیران آقای دکتر مصدق را برای آیت‌الله قرائت کرد]

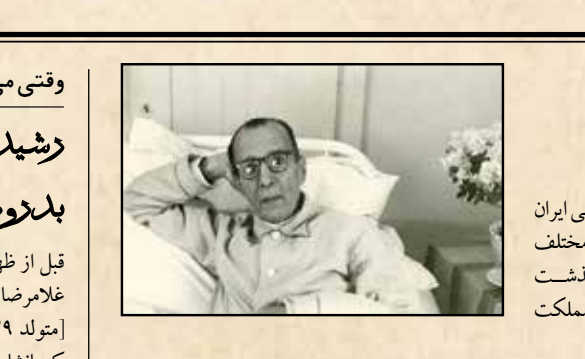
نظر جنابعالی راجع به این وزیران چیست؟

بعضی از اینها در دولت علام بودند و بعضی دیگر هم در سال‌های پیش در دولت‌ها بوده‌اند اما هیچ یک از اینها از همکاران رزم آرا نیستند و در هر صورت من نسبت بموقعیت دکتر مصدق رئیس دولت در راه ملی کردن نفت ناامید نیستم و وقتی که قانون ملی شدن نفت طبق آمال ملت ایران عملی شود برای اصلاحات کلی دقت و فرصت و امیدواری کامل ایجاد خواهد شد.

مهدی بازرگان و حسین مکی دو تن از اعضای خلع ید در کنار شیر نفت در آبادان - سال ۱۳۳۰

محمد مصدق به‌عنوان رهبر جبهه ملی و سمبل حرکت ملی شدن نفت شناخته می‌شد و همین شد که بارأی بالا به این سمت انتخاب شد.روز ۶ اردیبهشت حسین علاء به‌دلیل آنچه ناتوانی در حل بحران نفت و فشار دولت انگلستان خوانده شد از نخست‌وزیری کناره‌گیری کرد و روز ۷ اردیبهشت در جلسه فوق‌العاده مجلس جمال امامی پیشنهاد نخست‌وزیری را به محمد مصدق داد که بی‌هیچ قید و شرطی آن را پذیرفت و با رأی ۷۹نماینده (از بین ۱۰۰ نماینده) مهر تأیید بر آن خورد. محمد مصدق اولویت اصلی کاری خود را اجرای قانون ملی شدن نفت اعلام کرد و از همین رو زمینه چینی‌های لازم برای تشکیل هیأت ایرانی

نیز در مجلس بود و از جمله زعمای اقلیت و همکار صمیمی مرحوم سید حسن مدرس بود. سپس خانه نشین شد و بعد از شهریور ماه ۱۳۲۰ مجدداً با عنوان و کالت به مجلس رفت و در کابینه احمد قوام السلطنه مدتی وزیر فرهنگ بود....

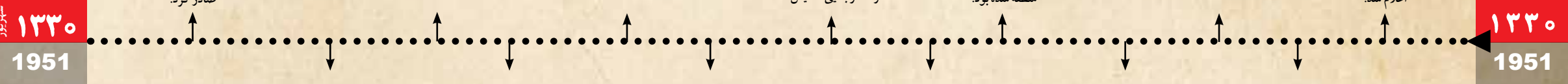
اما در جنبه ادبی، باید اعتراف نماییم که در سرودن شعر خصوصاً به سبک خراسانی، بهار استادی بی‌نظیر بود و برخی قصایدش را از شاهکارهای بزرگ می‌توان برشمرد. تألیفات و ترجمه‌های ملک الشعراء گنجینه‌ای ارزشمند به یادگار مانده است. بهار در تهران و بعد از دوران مهاجرت، جمعیت ادبی دانشکده را تشکیل و مجله نفیس دانشکده را که از آثار پر بهای ادبی مشحون است انتشار داد. مدتی نیز در دوره سوم مجلس و بعد از شهریور ۱۳۲۰ روزنامه نو بهار را منتشر گردانید و مدتی هم مدیریت روزنامه ایران را برعهده داشت. ملک‌الشعراء شورای عالی فرهنگ را نیز داشت. ملک‌الشعراء بهار دارای دو پسر بنام ملک هوشنگ و مهرداد و چهار دختر بنام ماه ملک، ملک دخت، پروانه و چهارزاد دارد. استاد فقید که دوران طراوت شباب را در مبارزه با اجانب و در دفاع از حقوق ایران و ایرانی گذرانید، هنگام وفات چیزی جز خانه مسکونی و مقداری کتاب از خود باقی نگذاشت.

روزنامه ستاره - دوشنبه ۱۲ اردیبهشت ۱۳۳۰

۳۰ اردیبهشت

«حزب زحمتکشان» به ریاست دکتر مظفر بقایی تأسیس شد.

۲۷ فروردین

مجلس شورای ملی با ۷۷ رأی مثبت به کابینه علاء رأی اعتماد داد. این دولت تنها ۹ روز دوام یافت.

۲۴ اردیبهشت

محمد مصدق نخست‌وزیر انحلال شرکت نفت ایران و انگلیس را طی بخشنامه‌ای به کلیه ادارات اعلام کرد و بدین ترتیب اولین گام عملی در راه ملی کردن صنعت نفت را برداشت.

۲۸ اردیبهشت

دولت امریکا قانون ملی شدن صنعت نفت ایران را خلاف قوانین بین‌المللی دانست.

۵ خرداد

دولت انگلستان به‌دلیل خلع ید از منابع نفتی ایران در مبارزات ملی شدن صنعت نفت، به دادگاه لاهه شکایت کرد.

۱۶ خرداد

سرکنسولگری‌های ایران در تل آویو و قدس به دستور دولت محمد مصدق تعطیل شد.

۸ شهریور

دولت انگلیس اقدام به تحریم اقتصادی و بلوکه کردن دارایی‌های ایران کرد. هدف، مقابله با نهضت ملی شدن صنعت نفت ایران بود.

۱۴ شهریور

سفارت امریکا به ساختمان جدیدی در خیابان تخت جمشید تهران منتقل شد.

۱۵ شهریور

دولت انگلیس اعلام کرد اگر دولت ایران اقدام به اخراج کارشناسان انگلیسی از آبادان کند یا پروانه اقامت آنها را لغو کند، بی‌درنگ برای دفاع از آنها مداخله نظامی خواهد کرد.

شهریور
۱۳۳۰

1951